

Володимир Дмитрович Козяк,

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки і маркетингу,
Інститут підприємництва та перспективних технологій,
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна);

Мар'яна Ігорівна Пирч,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки і маркетингу,
Інститут підприємництва та перспективних технологій,
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна);

Ірина Анатоліївна Лех,

канд. екон. наук, ст. викладач кафедри економіки і маркетингу,
Інститут підприємництва та перспективних технологій,
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ПОЗИТИВНИХ ЗМІН У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ

Економіка України характеризується високим рівнем відкритості. У зв'язку з цим спостерігається взаємозалежність динаміки виробництва у країні від кон'юнктури на світових товарних ринках, особливо сировинних. Структура експорту та імпорту України є неефективною. Найбільшу частку в структурі експорту країни займають продукція рослинного походження, жири та олії, недорогочінні метали та вироби з них. У структурі імпорту найбільшу частку становлять мінеральні продукти, машини та обладнання, а також продукція хімічної промисловості. Неефективна структура зовнішньої торгівлі зумовлена недосконалою структурою національного виробництва. Необхідно здійснювати структурну трансформацію економіки України з метою розвитку конкурентоспроможного високотехнологічного національного виробництва. Це забезпечить поступовий розвиток економіки та рівноправність країни в міжнародному поділі праці.

Ключові слова: відкритість економіки, структура експорту, структура імпорту, структура виробництва, конкурентоспроможність.

DOI: 10.21272/mmi.2017.2-24

Постановка проблеми. В умовах глобалізації національні економіки стають усе більш взаємозалежними. Економічні коливання в різних країнах синхронізуються, і важливим чинником цього процесу є міжнародна торгівля. Упродовж останніх десятиліть сума експорту та імпорту як частка світового ВВП зросла із 20% у 1995 р. до 30% у 2014 р. [14]. У результаті світовий ВВП усе більше залежить від тенденцій міжнародної торгівлі.

Чутливість окремої національної економіки до зовнішньоекономічних збурень істотно залежить від рівня її відкритості та від структури зовнішньої торгівлі. Якщо в структурі експорту чи імпорту країни домінують сировинні товари, то її торговельний баланс, а отже, загальноекономічна ситуація сильно залежать від кон'юнктури світових сировинних ринків, що характеризуються частими і сильними коливаннями. Неефективна структура зовнішньої торгівлі країни, у свою чергу, зумовлена неефективною структурою національного виробництва.

Ця проблема характерна для економіки України. Реформи, що здійснювалися за роки незалежності, не призвели до раціональних структурних змін і відповідно до формування в країні ефективного та конкурентоспроможного виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз зовнішньої торгівлі України, проблеми та перспективи її розвитку досліджують такі вітчизняні науковці, як Т.Л. Вишинська [1], О.В. Генералов [1], В.П. Далик [2], Н.І. Дуляба [2], О.В. Єлісеєнко [3], А.А. Мазаракі [6],

Т.М. Мельник [7], І.М. Севрук [1], О.М. Крамарева [5], І.А. Крючкова [3] та ін. Зокрема, у їхніх наукових працях аналізуються динаміка торгівлі України, товарна та географічна структура експорту та імпорту і їхній вплив на національну економіку. Вертикальна спеціалізація в зовнішній торгівлі України досліджена в працях Д.М. Серебрянського та А.І. Зубрицького [8]. Однак недостатньо уваги присвячено аналізу залежності структури зовнішньої торгівлі від структури національного виробництва.

Метою статті є оцінювання рівня відкритості вітчизняної економіки, аналіз впливу структури національного виробництва на зовнішню торгівлю та формування заходів економічної політики, спрямованих на структурну перебудову економіки України, розвиток конкурентоспроможного національного виробництва.

Викладення основного матеріалу дослідження. Одержана в спадок після розпаду СРСР структура національного виробництва України характеризувалася рядом істотних недоліків. Вона формувалася протягом багатьох десятиліть як складова єдиного народногосподарського комплексу СРСР. Економічна система УРСР була тісно пов'язана з економікою інших республік кооперативними зв'язками. Особливо це стосувалося сфери машинобудування, військово-промислового комплексу, енергетики. Частка кінцевих продуктів, що вироблялася в країні, була невисокою. Саме така структура виробництва спричинила значну частку експорту у ВВП країни. Оскільки попит на комплектуючі з України скорочувався, поступово зростала частка експорту товарів мінерально-сировинного характеру з низькою доданою вартістю. Такий характер експорту, зумовлений структурою національного виробництва, був причиною залежності обсягів експорту, а відтак і ВВП, від кон'юнктури на світових ринках.

Проаналізуємо рівень відкритості економіки України з допомогою показників зовнішньоторговельної діяльності: частки експорту у ВВП, частки імпорту у ВВП, частки торговельного обороту у ВВП, коефіцієнта міжнародної внутрішньогалузевої спеціалізації та коефіцієнта покриття імпорту експортом [5]. Результати розрахунків подано в табл. 1.

Таблиця 1 – Показники зовнішньоторговельної діяльності України (розраховано за даними Державної служби статистики України (у фактичних цінах) [9])

Рік	Частка експорту у ВВП, експорт/ВВП	Частка імпорту у ВВП, імпорт/ ВВП	Частка торговельного обороту у ВВП, (експорт+імпорт)/ВВП	Коефіцієнт міжнародної внутрішньогалузевої спеціалізації, (експорт-імпорт)/(експорт+імпорт)	Коефіцієнт покриття імпорту експортом, експорт/імпорт
2000	62,4	57,4	119,9	4,2	108,8
2001	55,5	53,8	109,3	1,5	103,0
2002	55,1	50,7	105,8	4,1	108,6
2003	57,8	55,2	112,9	2,3	104,7
2004	63,6	56,0	119,6	6,4	113,7
2005	51,5	50,6	102,1	0,8	101,7
2006	46,6	49,5	96,1	-3,0	94,2
2007	44,8	50,6	95,4	-6,0	88,7
2008	46,9	54,9	101,8	-7,8	85,5
2009	45,3	53,3	98,6	-8,2	84,9
2010	50,7	53,7	104,4	-2,8	94,6
2011	54,4	60,6	115,0	-5,4	89,7
2012	51,0	59,1	110,1	-7,4	86,3
2013	46,9	55,4	102,2	-8,3	84,6
2014	48,6	52,1	100,7	-3,5	93,3
2015	52,8	54,8	107,5	-1,9	96,4
2016 (I півр.)	54,3	58,4	112,7	-3,7	92,9

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

Як бачимо, частка експорту України у ВВП упродовж останніх 16 років коливалась у межах 44-63% ВВП і становила 52,8 % у 2015 р. Частка імпорту у ВВП змінювалася в межах 49-60%. Частка зовнішньоторговельного обороту України у ВВП зазвичай перевищує 100%. Це свідчить про високий рівень відкритості національної економіки та залежність ВВП від кон'юнктури на світових ринках товарів та послуг.

Позитивні значення коефіцієнта міжнародної внутрішньогалузевої спеціалізації у 2000-2005 рр. свідчать про домінування експорту у зовнішній торгівлі України. Починаючи з 2006 р., спостерігаються від'ємні значення цього коефіцієнта, тобто у зовнішній торгівлі країни домінує імпорт, що свідчить про втрату вітчизняними експортерами своїх позицій на світовому ринку. Це також відображається на динаміці коефіцієнта покриття імпорту експортом: починаючи з 2006 р., експортних надходжень недостатньо для оплати імпорту.

Високий рівень відкритості економіки України зумовлює те, що ВВП України є чутливим до коливань ділової активності в інших країнах. Уповільнення економічного зростання в країнах, які є торговельними партнерами України, призводить до зменшення попиту на продукцію вітчизняних виробників. Так, на рис. 1 бачимо, що темпи зміни ВВП України, країн ЄС та країн СНД коливаються синхронно [13]. Негативною особливістю є те, що темпи падіння ВВП в Україні є помітно глибшими.

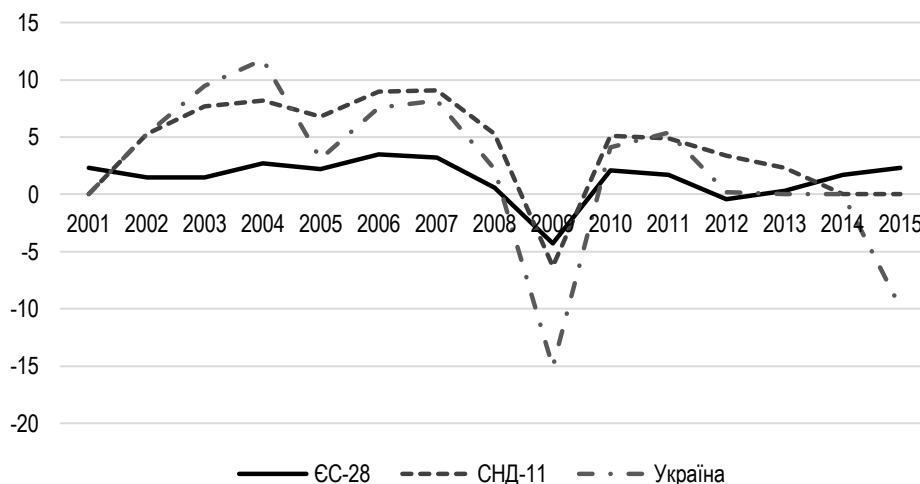

Рисунок 1 – Темпи зміни ВВП України, країн ЄС та СНД в 2001-2015 рр. (ціни та ПКС 2005 р.)
(статистична база UNECE [13])

Зауважимо, що при падінні ВВП України з 375,7 млрд дол. у 2008 р. до 318,8 млрд дол. у 2009 р. експорт зменшився відповідно з 154,5 млрд дол. до 120,6 млрд дол. (у цінах та ПКС 2005 р.) [13]. Значна залежність національного виробництва від кон'юнктури на світовому ринку зумовлена сировинним характером експорту. Структура вітчизняного експорту за 9 міс. 2016 р. наведена на рис. 2. Як бачимо, 67,7% експорту України припадає на продукцію рослинного походження (21,3%), жири та олії (10,6%), недорогочінні метали та вироби з них (23,9%). При цьому основними експортними товарами є зернові (16,4%), жири та олії (10,6%), чорні метали (20,8%) – разом 47% українського експорту за 9 міс. 2016 р. [9].

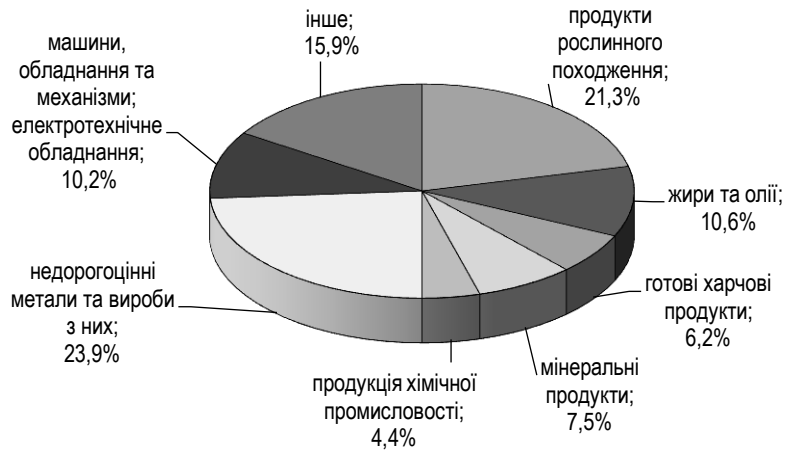

Рисунок 2 – Структура експорту товарів України, 9 міс. 2016 р.
(дані Державної служби статистики України [9])

У 2015 р. частка експорту України становила 2% світового експорту. При цьому країна експортувала 35,4% світового експорту соняшникової, сафлорової або бавовняної олії; 14,6% світового експорту напівфабрикатів з вуглецевої сталі; 13,7% світового експорту чавуну; 5,9% світового експорту зернових (зокрема, 10,6% світового експорту кукурудзи, 9,8% світового експорту ячменю) [9].

Зауважимо, що в період 2002-2015 р. частка продукції рослинного походження (у т. ч. зернових) в українському експорті істотно зростає: із 6,2% до 20,9%, а частка жирів та олій – із 1,9% до 8,7%. Водночас частка недорогоцінних металів помітно зменшилася з 39,7% до 24,8% (рис. 3) [9]. На нашу думку, встановлення урядом експортного мита на насіння соняшнику було позитивним кроком, спрямованим на підтримку виробництва олій.

Рисунок 3 – Частка в експорті продуктів рослинного походження, жирів та олій, недорогоцінних металів та виробів із них, 2002-2015 рр.
(дані Державної служби статистики України [9])

Щодо такої стратегічно важливої товарної групи, як машини, обладнання, механізми, то її частка в експорті України залишається невеликою – у середньому 10% у 2002-2015 рр. [9]. Частка цієї групи товарів у світовому експорті в 2015 р. становила лише 0,1% [12]. Частка засобів наземного транспорту, літальних апаратів, плавучих засобів становила в середньому 5% вітчизняного експорту в 2002-2015 рр. і помітно зменшилася у 2014-2015 рр. [9].

Аналіз регіональної структури експорту свідчить про те, що головним торговельним партнером України залишається Росія, а її частка у структурі вітчизняного експорту майже вдвічі зменшилась у 2013-2015 рр.: із 23,8 % у 2013 р. до 12,7 % у 2015 р. [9]. Відсутність радикальних структурних змін призвела до критичного стану більшості виробництв у південно-східних областях країни, зорієнтованих на єдиного споживача їхньої продукції – Російську Федерацію. Розрив економічних зв'язків України з Росією у зв'язку з її військовою агресією ставить під сумнів їх подальше функціонування. Низькі технічний і технологічний рівні вітчизняного виробництва відображаються на низькій конкурентоспроможності промислових товарів на розвинених ринках. Стратегічним завданням є перепрофілювання виробництва на інші, невисокого рівня розвитку, країни.

Імпортні товари є невід'ємною складовою споживання як пересічного громадянина, так і виробничих підприємств. Із 2005 року частка імпорту у ВВП України щорічно зростає, переважаючи частку експорту. Це свідчить про низьку конкурентоспроможність українських товарів-аналогів або відсутність виробництва таких товарів, комплектуючих чи сировини в Україні та зростання попиту на них. Проаналізуємо товарну структуру імпорту (рис. 4).

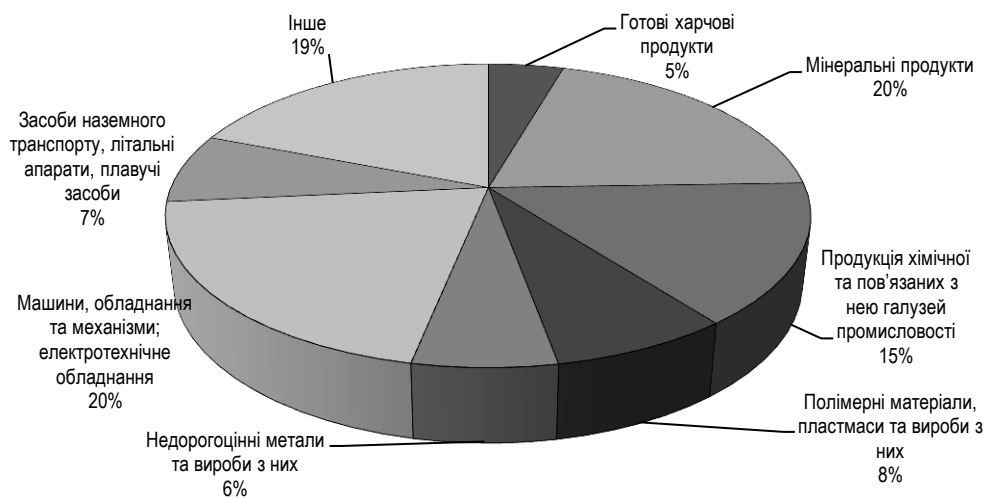

Рисунок 4 – Структура імпорту товарів України, 9 міс. 2016 р.
(дані Державної служби статистики України [9])

Як бачимо, 55,3% імпорту України припадає на машини, обладнання та механізми, а також електротехнічне обладнання (20,3%), мінеральні продукти (20%), продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (15%). При цьому основними імпортними товарами є ядерні реактори, котли, машини (12,4%), електричні машини (7,9%), мінеральні палива; нафта і продукти її перегонки (18,3%), фармацевтична продукція (4,2%), пластмаси та полімерні матеріали (5,9%), засоби наземного транспорту, крім залізничного (7,1%), чорні метали (2,2%) – разом 58%

українського імпорту за 9 міс. 2016 р. [9].

Зауважимо, що в період 2005-2015 рр. частка мінеральних продуктів коливалася від 28,5% у 2008 р. до 36,4% у 2011 р. (рис. 5). Упродовж 2005-2008 рр. зростала частка імпорту засобів наземного транспорту, літальних апаратів та плавучих засобів із 8,91 до 14,1%, згодом відбувся критичний спад до 4,8% і на сьогодні цей показник зберігається. Варто відзначити зростання в імпорті частки продукції хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості з 9% у 2005 році до 13,4% у 2015 році. Частка імпорту недорогоцінних металів та виробів із них дещо зменшилася з 6,83% у 2005 р. до 5,3% у 2015 р. Імпорт готових харчових продуктів протягом останніх десяти років коливається в межах 3,1-4,8% [9].

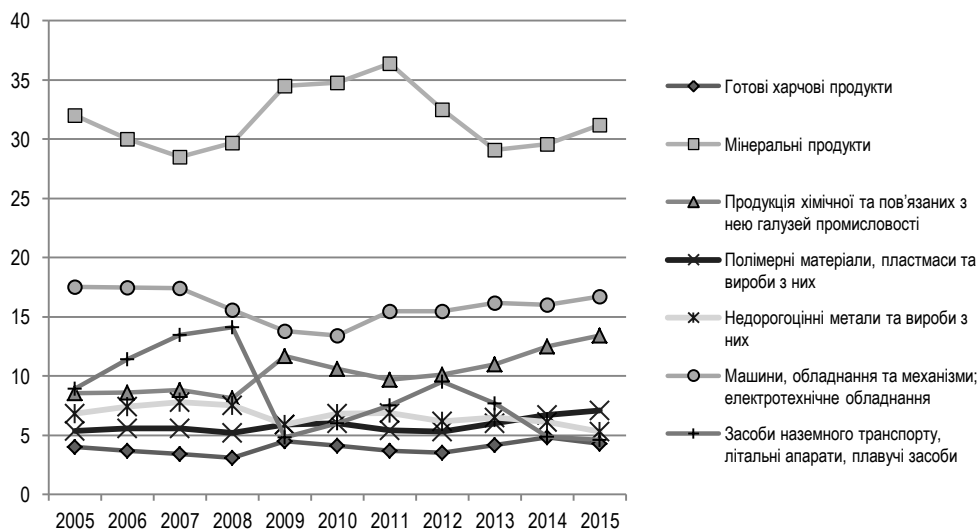

Рисунок 5 – Динаміка товарної структури імпорту України, 2005-2015 рр. (дані Державної служби статистики України [9])

Аналіз товарної структури імпорту України свідчить про високу залежність національного виробництва від мінеральних палив, нафти та продуктів її перегонки, які становлять близько 90% усіх імпортованих мінеральних продуктів. Негативним явищем є і висока частка імпорту високотехнологічної продукції, що свідчить про низьку конкурентоспроможність національного виробництва та незадоволення внутрішніх потреб країни. Товарну структуру експорту та імпорту України графічно наведено на рис. 6. Як бачимо, між експортом та імпортом у деяких товарних групах спостерігається значна різниця. Наприклад, імпорт мінеральної продукції в 2,6 раза перевищує експорт, експорт продуктів рослинного походження у шість разів перевищує імпорт, імпорт продукції хімічної промисловості втричі більший за експорт.

Рис. 6 відображає структурні проблеми економіки України, а саме – неефективне споживання мінеральних продуктів порівняно з іншими країнами та високу залежність національного виробництва від закордонних енергоносіїв; нерозвиненість національного виробництва високотехнологічної продукції (машин, електротехніки, засобів наземного транспорту, літальних апаратів); спеціалізацію на виробництві сировинних товарів (продуктів рослинного походження та недорогоцінних металів). Тому необхідним є визначення основних напрямів подальшого розвитку національної економіки, а саме: забезпечення українських та закордонних споживачів якісними

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

товарами власного виробництва із високою часткою доданої вартості та орієнтацію на вимоги сучасного розвитку світової економіки.

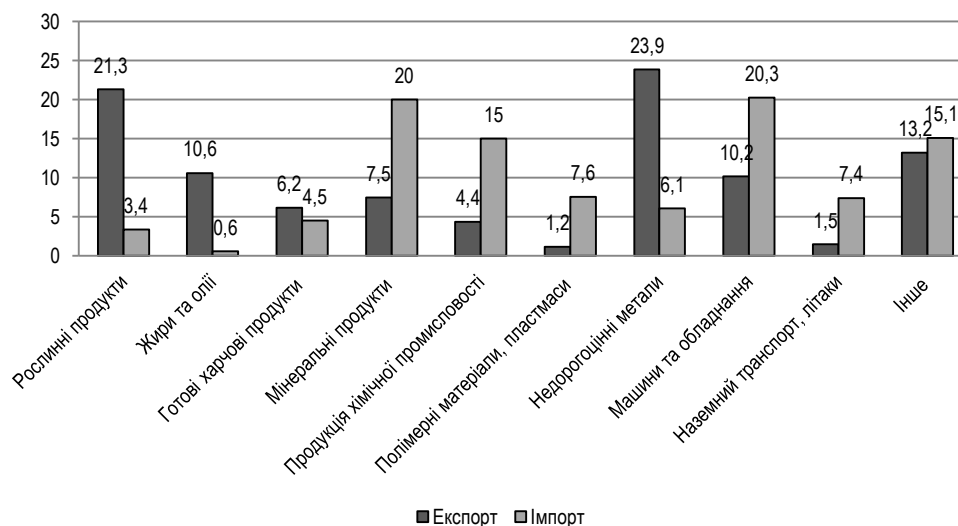

Рисунок 6 – Порівняння товарної структури імпорту та експорту України у 2016 р. (9 міс.)
(дані Державної служби статистики України [9])

Про негативну структуру виробництва України свідчить також низький відсоток інновацій, впроваджених вітчизняними промисловими підприємствами. Так, частка інноваційно активних підприємств у загальній їх кількості становила лише 17,3% у 2015 р. [9]. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової упродовж останніх 15 років знижується, сягнувши в 2015 р. 1,4% [9]. За рівнем глобальної конкурентоспроможності Україна посідає 85-ту позицію зі 138 країн у 2016 р. [10]. За рівнем інноваційності – 56-ту позицію з 128 країн, що свідчить про низький рівень розвитку економіки [11].

Структуру зовнішньої торгівлі можна вдосконалити, лише змінивши структуру національного виробництва. Здійснена в країні приватизація не привела до формування ефективної структури національного виробництва, підвищення його технічного та технологічного рівнів. Для вдосконалення структури національного виробництва особлива увага повинна приділятися розвитку високотехнологічних виробництв із високою часткою доданої вартості, зокрема військово-промислового комплексу, літако- та ракетобудування, електроенергетики, сільськогосподарського машинобудування.

Однак збільшення виробництва інноваційної продукції можливе лише за рахунок залучення іноземного капіталу, який забезпечить сучасні технології та можливості виходу на нові ринки збуту. При цьому, на нашу думку, варто приділити увагу розвитку тих сфер, які з урахуванням збереженого ресурсного потенціалу України можуть наповнити національний ринок більш дешевими порівняно з імпортними товарами, хоча і з дещо нижчими показниками якості. Зокрема, такими сферами є сільськогосподарське машинобудування (особливо виробництво тракторів), окремі види транспортного машинобудування (залізничний транспорт, трамваї, автобуси); побутова техніка. Прикладом успішного відновлення транспортного машинобудування в Україні є

корпорація «Електрон» (м. Львів), де виробляються сучасні трамваї, тролейбуси та автобуси.

Аналіз частки товарів, вироблених в Україні, що реалізується через торгову мережу, показав, що за період 2005-2015 рр. вона зменшилася на 12,4% і в 2015 р. становила 58,1% [9]. Зауважимо, що частка продажу непродовольчих споживчих товарів, вироблених на території України, через торговельну мережу підприємств знизилася із 57,6% у 2005 р. до 39,3% у 2015 р. При цьому частка одягу та білизни з тканини зменшилась із 23,5% до 5,7%; одягу зі шкіри, хутра та інших виробів із них – із 81,2 до 4,0%; комп'ютерів, периферійного устаткування та програмного забезпечення – із 22,5 до 0,8%; мотоциклів, деталей та обладнання до них – із 40,0 до 4,9%; меблів – із 73,8 до 42,1%; дизельного палива – із 99,7 до 53,6%; матеріалів мастильних – із 72,6 до 47,9% [9]. На нашу думку, Україна має ресурсний потенціал для імпортозаміщення в галузях легкої промисловості, виробництва мотоциклів, програмного забезпечення, меблів та дизельного палива. Зауважимо, що в 2003 р. Україна виробляла 6 325 тис. т дизельного палива для автомобільного та залізничного транспорту, а в 2014 р. цей показник становив лише 760 тис. т. [9]. Зважаючи на високу частку в імпорті країни мінерального палива, вважаємо, що потреби в дизельному паливі Україна може цілком забезпечити з допомогою національного виробництва.

Висновки та перспективи подальших розробок. Існуюча структура національного виробництва обмежує потенційні можливості участі країни як рівноправного партнера в міжнародному поділі праці. Вона негативно впливає на торговельний баланс, валютний курс та спричиняє постійне зростання цін. При цьому скорочується попит на кваліфіковану робочу силу та зростає її еміграція за кордон.

Основою структурних змін повинні стати створення науково обґрунтованої стратегії економічного розвитку, визначення як пріоритетних та конкурентоспроможних у майбутньому сфер виробництва, так і тих стратегічних виробництв, де збережеться державна форма власності. Особлива увага повинна приділятися розвитку високотехнологічних виробництв із високою часткою доданої вартості, зокрема військово-промислового комплексу, літако- та ракетобудування, електроенергетики, сільськогосподарського машинобудування.

Розвиток таких виробництв вимагає значних капіталовкладень. Обмежені фінансові можливості держави обумовлюють необхідність залучення іноземних інвестицій. Проте структурні зміни у сфері виробництва товарів народного споживання (як промислових, так і продовольчих) можуть відбуватися в результаті дії ринкових механізмів. Для цього необхідним є сприяння розвитку малих та середніх підприємств – створення належної дозвільної та вдосконалення податкової систем, часткового погашення плати за кредити.

Структурна перебудова економіки, розвиток внутрішнього виробництва, зокрема високотехнологічної продукції, забезпечить скорочення імпорту. Зменшення частки імпорту мінеральних ресурсів можливе за рахунок підвищення енергоефективності українських підприємств та використання альтернативних джерел енергії. Впровадження сучасних інноваційних технологій підвищить не лише конкурентоспроможність українських товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках, але й забезпечить поступовий розвиток та піднесення економіки.

Оцінка перспектив експорту Україною туристично-рекреаційних послуг, а також аналіз іноземних інвестицій як джерела фінансування структурних змін в економіці України є перспективами подальших досліджень.

1. Вишинська Т.Л. Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні / Т.Л. Вишинська, О.В. Генералов, І.М. Севрук // ScienceRise. – 2015. – № 3(3). – С. 41-45.

2. Далик В.П. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку / В.П. Далик, Н.І. Дуляба // Науковий вісник

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 7 (Ч. 1). – С. 110-113.

3. Економіка України: шоків впливи та шлях до стабільного розвитку / [О.Г. Білоцерківець, Т.В. Бурлай, Н.Ю. Гончар та ін.]; за ред. д-ра екон. наук І.А. Крючкової; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 480 с.

4. Єлісеєнко О.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України / О.В. Єлісеєнко, Г.С. Скобелева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 4. – С. 9-12.

5. Крамарева О.М. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: аналіз і стратегія розвитку / О.М. Крамарева // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 1(32). – С. 1-5.

6. Мазаракі А.А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 5-11.

7. Мельник Т.М. Зовнішня торгівля високотехнологічними товарами: інституціональний вимір / Т.М. Мельник, О.В. Зубко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 181-190.

8. Серебрянський Д.М. Вертикальна спеціалізація в зовнішній торгівлі країн, що розвиваються: приклад України / Д.М. Серебрянський, А.І. Зубрицький // Економіка України. – 2014. – № 8. – С. 19-33.

9. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

10. The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>.

11. The Global Innovation Index 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf.

12. Trade Map – International Trade Statistics. International Trade Centre [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelProductCountry.aspx.

13. UNECE Statistical Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT_20-ME_2-MENA.

14. World Trade Statistical Review, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts2016_e.pdf.

1. Vysynska, T.L., Generalov, O.V. & Sevrak, I.M. (2015). Suchasnyi stan zovnishnoi torhivli tovaramy v Ukraini [Modern state of foreign trade of goods in Ukraine]. *ScienceRise*, 3 (3), 41-45 [in Ukrainian].

2. Dalyk, V.P. & Duliaba, N.I. (2016). Zovnishnia torhivlia v Ukraini: realii ta perspektyvy rozvytku [External trade of Ukraine: realities and perspectives of the development]. *Naukovyi visnyk Uzhgorodskogo natsionalnogo universytetu – Scientific Herald of Uzhhorod National University*, 7 (1), 110-113 [in Ukrainian].

3. Bilotserkivets, O.H., Burlai, T.V., Honchar, N.Yu., Horshkova N.I., Kriuchkova I.V., Kuznietsova L.I. et al. (2010). *Ekonomika Ukrainy: shokovi vplyvy ta shliakh do stabilnoho rozvytku [The economy of Ukraine: shock influences and the way to stable development]*. Kyiv: NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky ta prognosuvannia [in Ukrainian].

4. Yeliseienko, O.V., & Skobieliava H.S. (2014). Suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy [Current state, problems and prospects of foreign trade development in Ukraine]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu ta prava – Herald of Berdyansk University of Management and Business*, 4, 9-12 [in Ukrainian].

5. Kramareva, O.M. (2011). Zovnishnioekonomichna diialnist v Ukraini: analiz i strategii rozvytku [Foreign trade activities in Ukraine: analysis and development strategy]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – The Theory and Practice of State Governance*, 32, 1-5 [in Ukrainian].

6. Mazaraki, A.A., & Melnyk, T.M. (2011). Suchasni tendentsii ta chynnyky rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy [Foreign trade of Ukraine: the current trends and factors of development]. *Visnyk KNTU – Heralds of KNTU*, 2, 5-11 [in Ukrainian].

7. Melnyk, T.M., & Zubko, O.V. (2012). Zovnishnia torhivlia vysokotekhnolohichnyimi tovaramy: instytsionalnyi vymir [Foreign trade of high-tech commodities: institutional dimension]. *Marketing i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations*, 2, 181-190 [in Ukrainian].

8. Serebrianskyi, D.M., & Zubrytskyi, A.I. (2014). Vertykalna spetsializatsiia v zovnishnii torhivli krain, shcho rozvyvaiutsia: pryklad Ukrainy [Vertical specialization in the foreign trade of developing countries: the example of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – The Economy of Ukraine*, 8, 19-33 [in Ukrainian].

9. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Site of State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

10. The Global Competitiveness Report 2016-2017 (2016). www.weforum.org. Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>.

11. The Global Innovation Index 2016 (2016). www.wipo.int. Retrieved from http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf.

12. Trade Map – International Trade Statistics / International Trade Centre. www.trademap.org. Retrieved from http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelProductCountry.aspx.

13. UNECE Statistical Database. w3.unece.org. Retrieved from: http://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT_20-ME_2-MENA.

14. World Trade Statistical Review, 2016. www.wto.org. Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts2016_e.pdf.

В.Д. Козьяк, М.І. Пирч, І.А. Лех. Удосконалення структури національного виробництва України як чинник позитивних змін у зовнішній торгівлі

В.Д. Козьяк, канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры экономики и маркетинга, Институт предпринимательства и перспективных технологий, Национальный университет «Львовская политехника» (г. Львов, Украина);

М.І. Пирч, канд. экон. наук, доцент кафедры экономики и маркетинга, Институт предпринимательства и перспективных технологий, Национальный университет «Львовская политехника» (г. Львов, Украина);

І.А. Лех, канд. экон. наук, ст. преподаватель кафедры экономики и маркетинга, Институт предпринимательства и перспективных технологий, Национальный университет «Львовская политехника» (г. Львов, Украина)

Улучшение структуры национального производства Украины как фактор положительных изменений во внешней торговле

В статье определены показатели открытости экономики Украины. Проанализированы структура экспорта и импорта страны. Показан сырьевой характер украинского экспорта. Наибольшую часть в структуре экспорта страны занимают продукция растительного происхождения, жиры и масла, недорогие металлы. В структуре импорта наибольшую долю составляют минеральные продукты, машины и оборудования, а также изделия химической промышленности. Неэффективная структура внешней торговли Украины обусловлена несовершенной структурой национального производства. Необходима структурная трансформация экономики страны с целью развития конкурентоспособной высокотехнологической продукции.

Ключевые слова: открытость экономики, структура экспорта, структура импорта, структура производства, конкурентоспособность.

V.D. Koziak, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Marketing, Institute of Business and Perspective Technologies, Lviv National Polytechnic University (Lviv, Ukraine);

M.I. Pyrch, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics and Marketing, Institute of Business and Perspective Technologies, Lviv National Polytechnic University (Lviv, Ukraine);

I.A. Lekh, Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer of the Department of Economics and Marketing, Institute of Business and Perspective Technologies, Lviv National Polytechnic University (Lviv, Ukraine)

Improvement of the national production structure of Ukraine as a factor of positive changes in the foreign trade

The aim of the article is to analyze the influence of the national production structure on the foreign trade and to propose economic policy measures aimed at the structural reconstruction of the economy of Ukraine and development of competitive national production.

The results of the analysis. The high level of openness of the economy of Ukraine stipulates that GDP of Ukraine is sensitive to economic fluctuations in other countries. Economic slowdowns in the trading partners usually lead to a decrease in demand for the Ukrainian-made products. Export of Ukraine is raw-oriented. The largest shares in export in 2016 took products of plant origin (21,3%), fats and oils (10,6%) and non-precious metals (23,9%). On the other way, the share of machines, equipment, mechanisms in Ukraine's export remained stable and relatively small – on average 10% in 2002-2015. The share of transport facilities was on average 5% of total export in 2002-2015 and it significantly decreased in 2014-2015.

The main articles of Ukraine's import are machines, equipment, mechanisms (20,3%), mineral products (20%), chemical industry (15%). National production is highly dependent on imported mineral fuels and oil. On the other hand, the high proportion of highly-technological products in import indicates the problem of the low competitiveness of the national production.

The inefficient structure of export and import of Ukraine is caused by the negative structure of the national production, which, in particular, is displayed by the low share of the innovation-active enterprises; low share of goods, produced in Ukraine, which are sold through the trading network; low share of manufacturing in GDP.

Conclusions and directions for further research. Existing structure of the national production in Ukraine restricts the possibility of its participation as an equal partner in the international division of labour. In the process of restructuring the economy, special attention should be given to the development of the highly-technological industries with a high percentage of value added, in particular, the military-industrial complex, construction of rockets and airplanes, electroenergetics, agricultural machine-building.

The development of the national production, including highly-technological products, would reduce import. Implementation of modern innovative technologies could improve the competitiveness of the national products in the domestic and foreign markets and ensure economic development.

The perspectives for further research are analysis of the business cycles synchronization in Ukraine and its trading partners; investigating foreign investments as a source of financing the structural economic changes in Ukraine.

Keywords: openness of economy, export structure, import structure, structure of production, competitiveness.

Отримано 20.12.2016 р.